

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:18.05.2022 ✓Accepted/Kabul:11.07.2022

DOI:10.30794/pausbed.1118498

Research Article/Araştırma Makalesi

Dinar, G. ve İşler, E. (2023). "Marc Levy'nin "Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey" Adlı Romanında Zamansal Göstergeler", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 54, Denizli, ss. 147-163.

MARC LEVY'NİN "BİRBİRİMİZE SÖYLEYEMEDİĞİMİZ ONCA ŞEY" ADLI ROMANINDA ZAMANSAL GÖSTERGELER

Gökhan DİNAR*, Ertuğrul İŞLER**

Öz

1961'de Fransa'da doğan Marc Levy, kırklı yaşlarına kadar farklı alanlarda çalıştıktan sonra oğluna anlattığı hikayeleri kâğıda dökmeye karar verip yazmaya başlamıştır. İlk romanıyla dünya çapında ses getirmiş olan yazarın eserleri kırk dokuz dile çevrilmiştir. Romanın içerisinde sıklıkla karşılaşılan zamansal ve mekânsal göstergeler bu makalenin konusunu oluşturmaktadır. Yazarın özellikle geçmişi ve geçmiş zamanı kullanması, karakterlerine yaptırdığı seyahatler ile geçmişlerine dair izleri yakalamalarını sağlaması ve geçmişten yola çıkarak geleceklerini şekillendirmelerinin kurgulandığını gözlemledik. Zaman ve mekân incelemesi edebî bir düzlemde betimlemeler ve göstergeler aracılığıyla birleştirilmiştir. Bergson'a göre zaman, anlatıda zamanın yönetsel olarak incelenmesinde ve zaman-mekân ilişkisinin özellikle zamansal göstergelerinin belirlenmesinde bellekle beraber sahip oldukları rol/roller gözlemlenmiştir. Bergson'dan yola çıkarak yapmış olduğumuz saptamalardan birisi olan zamanın bir akış olması ve bu akışın dış dünyada değil de iç yaşamımızda gerçekleşmesi durumu, anlatıda karakterlerin belleklerinde tuttukları geçmişlerinden ayrı olmayan bir belleğe sahip olmaları olay örgüsünü şekillendiren temel etkenlerden birisi olarak görülmüştür. Romanda, zaman mekân- ilişkisi bağlamında, zamansal göstergeleri çözümlerken, önce, İsmet Emre ve Olivier Dekens'in bakış açılarından hareketle kuramsal yaklaşımımızın çerçevesini oluşturmayı, daha sonra, Gérard Genette, Henri Bergson, Michel Raimond ve Jean Pouillon'un çalışmalarından çıkardığımız saptamalarla oluşturduğumuz kuramsal çerçevenin sınırlarını belirlemeyi, sonunda da, Gérard Genette'in, özellikle anlatı ve anlatı zamanı hakkındaki düşüncelerinden yararlanarak, çalışmamızı biçimlendirmeyi, zamansal göstergeleri ortaya koymayı ve değerlendirmeyi hedefledik. Ayrıca, mekânsal göstergelerin zamansal göstergelerin çözümlenmesinde bir role sahip olduğu saptamasından yola çıkarak kullanılan mekânların bellek ve zaman ilişkisi belirlemeyi hedefledik.

Anahtar Kelimeler: *Marc Levy, Mekân, Zaman, Roman, Bergson, Zamansal Göstergeler, Yapısalcılık.*

TEMPORAL SIGNS IN MARC LEVY'S NOVEL "ALL THOSE THINGS WE NEVER SAID"

Abstract

Born in France in 1961, Marc Levy, after working in different fields until his forties, decided to put the stories he told to his son on paper and started writing. The works of the author, who made a worldwide impact with his first novel, have been translated into forty-nine languages. The temporal and spatial indicators that are frequently encountered in the novel are the subject of this article. We observed that the author's use of the past and the past tense, the journeys he made with his characters, enabling them to catch traces of their past, and the shaping of their future based on the past were fictionalized. The study of time and place is combined on a literary plane through descriptions and signs. According to Bergson, the role/roles they have together with memory have been observed in the methodological examination of time in the narrative and especially in determining the temporal indicators of the time-spatial relationship. One of the determinations we have made

*Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Fransız Dili ve Edebiyatı, DENİZLİ
e-posta: gdinar21@posta.pau.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-6057-7042>)

**Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı, DENİZLİ,
e-posta: eisler@pau.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-1133-1556>)

based on Bergson, the fact that time is a flow and this flow takes place in our inner life rather than in the outer world, and the fact that the characters have a memory that is not separate from their past that they keep in their memories are seen as one of the main factors shaping the plot. While analyzing the temporal indicators in the context of time-place-relationship in the novel, first of all, to form the framework of our theoretical approach from the perspectives of İsmet Emre and Olivier Dekens, and then to create the theoretical framework that we have created with the arguments we have drawn from the studies of Gérard Genette, Henri Bergson, Michel Raimond and Jean Pouillon. We aimed to define the boundaries of the framework, and finally to shape our work, to reveal and evaluate temporal indicators, by making use of Gérard Genette's thoughts on narrative and narrative time. In addition, based on the determination that spatial indicators have a role in the analysis of temporal indicators, we aimed to determine the memory and time relationship of the place used.

Key Words: *Marc Levy, Time, Place, Novel, Bergson, Temporal Signs, Structuralism.*

1. GİRİŞ

XX. yüzyılın en önemli akımlarından biri olan yapısalcılık, entelektüel hayatta günümüzde de etkisini sürdüren bir akımdır. Modernizmin etkisiyle ortaya çıkan bu yöntem, edebiyat çalışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır. Edebi metin çözümlemelerinde yapıyı esas alan yapısalcılık kuramı özellikle İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün genel dilbilim derslerinden esinlenilerek bugünkü durumuna ulaşmıştır. Tzvetan Todorov, Roland Barthes, Genette, Jacques Derrida ve Michel Foucault gibi isimler bu akımın önde gelen düşünürlerinden bir kaçıdır.

Edebiyattan felsefeye, tarihten sosyolojiye, dilbilimden psikolojiye varıncaya birçok farklı alana etki eden yapısalcılığın özellikle 1960'lı yılların sonlarına doğru etki alanını genişlettiği gözlemlenir. Çalışmamızda, anlatıdaki zamansal göstergeleri çözümlemek için kuramsal bağlamda kullanmayı denediğimiz yapısalcı yaklaşım, günümüzde de sadece edebiyatta değil diğer birçok alanda da sıkça başvurulan bir çözümleme yöntemi olmayı sürdürmektedir.

Peki yapısalcılık nedir? Bu soruya birkaç kuramcı ve düşünürün bakış açısından hareketle kesin ve sınırları belirlenmiş bir cevap vermek oldukça zordur. Çok farklı tanımlar yapılabilir. Belki, bu noktada, Deleuze'ün şu sözleri bize yardımcı olabilir. "Şöyle sormak yeğdir: Yapısalcı diye adlandırılan kimseler ne ile teşhis edilir? Ve de onlar bizzat ne olarak görüyor? İnsanların kendilerini, kendi tarzları ile bir tuttukları/tanımladıkları doğru olduğu kadar yine onların kendilerini gözle görülür bir şekilde, gözle görülmeyen ve hissedilir/duyulur olmayan şeylerle bir tuttukları/tanımladıkları da doğrudur." (Dekens, 2017, s. 11) Başka bir deyişle yapısalcılığı tanımlarken, farklı görüş ve yaklaşımlardan söz etmek mümkündür. "Foucault, bu tür bir projenin, Lacan ve Lévi Strauss tarafından "anlam" ve "benlik" kavramlarına ilişkin çıkarılan sonuçlar olmasaydı, imkansızlaşacağına altını çizmeyi de ihmal etmeden şöyle tanımlar: "Güncel felsefenin ve adlarını size zikrettiğim bütün bu teorik disiplinlerin işi, düşünceden önceki bu düşünceyi, her sistemden önceki bu sistemi gün ışığına çıkarmaktır...O bizim, "özgür" düşüncemizin, üstünde bir lâhza boyu belirmediği ve ışıltıdığı zemindir." (Dekens, 2017, s. 33) Bu tanımlamadan yola çıkarak, çalışmamızda bizim sınırlarımızı belirleyen etmenler, yine Dekens'in *Yapısalcılık* adlı eserinden yaptığımız bu alıntıda bulunabilir.

"Edebiyatta yapısalcılık, yazarın dünyasından ziyade edebî metnin dünyasına kulak kesilir. Bu anlayışa göre, "edebî tenkitçinin takip edeceği en doğru yol, genellikle romancının dünyasından daha dağınık kendi gerçek ve hayalî dünyamızdan ziyade, romanda yaratılmış olan dünyaya bakmaktır. Dünyası, bizimkinden farklı düzen ve ölçülere göre kurulmuş olsa da eğer bu dünya, sınırlı olmakla beraber geniş bir hayat görüşünün gerektirdiği evrensel unsurları içine alıyor, derin ve önemli konuları kapsıyor ve olgun bir adamın düşünce sistemini yansıtıyorsa böyle bir romancıya büyük bir romancı demekle yetiniriz." (Emre, 2018) İçerdiği evrensel ve evrenselleştirici unsurlarla romanda metne odaklanmamızı mümkün kılan yapısalcılık metinde uygulama tercihimizin nedeni İsmet Emre'den yapmış olduğumuz alıntıyla açıklanabilir.

Romanda, mekân-zaman ilişkisi bağlamında, zamansal göstergeleri çözümlerken, önce, İsmet Emre ve Olivier Dekens'in bakış açılarından hareketle kuramsal yaklaşımımızın çerçevesini oluşturmayı, daha sonra, Gérard Genette, Henri Bergson, Michel Raimond ve Jean Pouillon'un çalışmalarından çıkardığımız saptamalarla oluşturduğumuz kuramsal çerçevenin sınırlarını belirlemeyi, sonunda da, Gérard Genette'in, özellikle anlatı ve anlatı zamanı hakkındaki düşüncelerinden yararlanarak, çalışmamızı biçimlendirmeyi, göstergeleri ortaya koymayı ve değerlendirmeyi hedefledik.

Mekânsal göstergeleri incelerken de, Gaston Bachelard başta olmak üzere, yine aynı yazar ve kuramcıların görüş ve önerilerinden yararlandık. Mekânsal göstergelerin ayrı bir bölüm olarak incelenmesinin sebebi ise çalışmamızda zamansal göstergelerin rolünü belirlemede anlatıda kullanılan mekânların bellek ve zaman ilişkisini belirlememizde bize yardımcı olmasıdır. Gaston Bachelard'ın *Mekânın Poetikası* adlı eserinden yapmış olduğumuz alıntılarla roman kurgusu içerisinde anlatının içerisindeki ev unsurunun olay örgüsünün kurgusunda etkin bir role sahip olduğu görülmüştür. Seyahat ve başkalaşma noktasında ise yine anlatı içerisinde yer alan seyahatlerin ve şehirlerin Bergson'un sözünü ettiği "bilinçli süremize" (Bergson, 2021, s. 61) katıldığı saptanmıştır. Dolayısıyla Bergson'un zaman anlayışından yola çıkarak mekânın bir anlatıda kademe kademe bizim bilinçli süremize katıldığı saptamasını yapabiliriz. Bu noktada bizler bilinçli süreyi maddi dünyanın, "mekânın bütününe yayarız" (Bergson, 2021, s. 61) böylece eşzamanlılıkla birlikte iki ya da daha çok eylem için aynı olan, tek ve anlık algıya girme imkânı sunulmuş olur. Algı bizim tarafımızdan oluşturulmaktadır ve böylece bizim tarafımızdan algılanan kendi çevremiz bilincimizin süresine katılır. Bilinç olmadan bir şeyin gerçekliğinden söz edilemez. Dolayısıyla bilinç olmadan önce ve sonra arasındaki bağ tasarlanamaz. Çalışmamızda ise bilinçli süre kavramı karakterlerin önce ve sonrasını algılamamızda bize destek olmuştur.

Bu bağlamda, belirlediğimiz kuramsal çerçeveye ve ulaşmaya çalıştığımız hedeflere uygun olarak, "anlatı nedir?" sorusuna cevap arayarak çalışmamıza başlamayı uygun bulduk. Bu soruya yine Genette'den yapacağımız bir alıntıyla cevap vermek istedik. "Anlatı ilk anlamıyla (son zamanlardaki yaygın kullanımında en merkezi ve en açık olan anlamıyla), anlatı bildirimini, bir olayı ya da olaylar dizisini anlatmayı üstlenen sözlü ya da yazılı söylemi ifade eder." (Genette, 2020, s. 13) Marc Levy'nin *Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey* adlı romanında, Julia ve Anthony'nin hayatlarını değiştiren farklı düzen ve ölçülere göre kurulmuş evrensel unsurları barındıran derin ve önemli konuları da içinde bulunduran bu metindeki -Genette' in tanımıyla bu "anlatı" daki- zamansal ve mekânsal göstergeleri, Bergson, Bachelard ve Raimond' un düşünce ve çözümlerinden yola çıkarak ortaya çıkarmaya çalışacağız.

2. "BİRBİRİMİZE SÖYLEYEMEDİĞİMİZ ONCA ŞEY" ADLI ROMANDA ZAMANSAL GÖSTERGELER

2.1. Anlatı Zamanı

Yazın hayatının önemli bir türü olan romanlar, insan yaşamını konu eden ve onu incelleme okuyucusuna yansıtan sanatsal ve estetik bir varoluş sorgulamasıdır. Romanların beslendiği kaynaklar ve işlediği konular toplum ve bireylerdir. "Roman, üç yüz sayfalık bir hayattır."* (Raimond, 2011, s. 101) Roman da hayat gibidir, belirli bir zamana yayılır. Romanlar, klasik çağlardan günümüze kadar yer, zaman ve kişi gibi unsurları içinde barındırarak hayatı adeta işler ve onu yeniden üretirler. Âdeta bir teleskopla yapılan bir gözlem gibi bir varlığın ayrıntılarına ve gerçeklerine derinlemesine inmemize olanak tanıyan romanlar bu özelliğiyle diğer edebî türlerden ayrılmaktadır. Romanda anlatının da ilişkili olduğu ve kapsadığı bir zaman söz konusudur. Gérard Genette anlatının düzenini şu şekilde açıklar: "Anlatı... iki katmanlı bir zamansal dizidir... Bir anlatılan şeyin zamanı vardır, bir de anlatının zamanı (yani gösterilenin zamanı ile gösterenin zamanı). Bu ikilik, anlatılarda sıradan özellikler olan zamansal çarpıtmaları (kahramanın hayatından üç senenin, romanda iki cümleyle ya da filmde birkaç "tekrarlama gösteren" montaj hareketiyle vb özetlenmesi) olanaklı kılmaktan ibaret değildir. Daha temelde, anlatının bir işlevinin de bir zaman taslağına göre bir başka zaman taslağı bulup çıkarmak olduğunu düşünmeye davet eder bizi." (Genette, 2020, s. 21) Genette'in anlatının işlevine dair bu saptaması Marc Levy'nin "*Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey*" adlı romanında bizim konumuz açısından da bize yol göstermektedir. Hikâye zamanı ve anlatı zamanı kavramları Levy'nin anlatısında genel olarak saptanan sinema anlatısı tarzının saptanmasında kullanılmıştır. Levy'nin ardışık bir düzende yaptığı kurgu, anlatının dizilimi, eylemsel zaman ve zaman kullanımı, eksilteler, dolaylı tarihsel ipuçları, tarihsel olaylar ve bunlar sayesinde zamansal bölümlerin ve olay örgüsünün anlaşılmasına ve romanın zamansal kurgusunun, anlatı özelliklerinin incelenmesine imkân vermiştir.

Balzac'ın "tipik evreler" (Raimond, 2011, s. 105) olarak adlandırdığı, bütün hayatlarda yer alan önemli anların romanda da bölümler halinde işlenmesinde zamansal göstergelerin kullanımı adı geçen romanda zamansal göstergelerin incelenmesinde farklı bir bakış açısını da kullanmamıza olanak tanımıştır.

Levy'nin romanda, karakterlerin yaşamını incelleme, kurgusal bir düzlemde, zamanı ve mekânı kullanarak merkeze altına aldığı görülmektedir. Peki hayatın önemli anları nelerdir? Bu sorunun yanıtını yine Raimond'un

Le Roman adlı eserinde arayacağız. Hayatın önemli anlarını Raimond üçe ayırmaktadır: “Çocukluk ve eğitim”, “aşkın doğuşu” ve “tutkunun ıstırabı”. (Raimond, 2011, s. 104) Romanda Julia’nın Tomas’a olan aşkı, beraberinde getirdiği tutku ve ıstırap hisleri, çocukluk yıllarına geri dönüşler ve babasıyla olan ilişkileri anlatıyı genel hatlarıyla oluşturan unsurlar olarak görülmektedir.

Levy romanında ana karakteri Julia’yı okuyucuya tanıtırken, bir bakıma onunla ilk tanışıklığa olanak sağlayıp olay örgüsünün öncesine gitmeye olanak tanıyacak dönem olarak karakterin çocukluk ve eğitim döneminden bahseder. Julia 18 yaşına bastığı gün aldığı bir kararla hayatını değiştirecek bir aşkın doğuşuna doğru sürüklenmektedir. “...1989 yılının Eylül ayının ilk günü, Julia on sekiz yaşına basmıştı. Yeni yaşını, babasının seçtiğinden bambaşka bir alanda, uluslararası bir değişim programına katılmak üzere, Anthony Walsh’un onu kaydettirdiği sıralarını terk ederek kutlayacaktı.” (Levy, Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey, 2018, s. 111) Olay, karakterler, zaman, mekân bileşenleri üzerinden yaşamı kurgusal bir estetikle yeniden üreten romanda, zaman kavramını anlatsal açıdan ele almaya devam edeceğiz.

Zaman kavramı gerçekten tanımlanması zor olan varlık kategorilerinden biridir. Romanın anlatsal inceleme kısmına geçmeden önce zaman kavramına ilk olarak Bergson’un “*Süre ve Eşzamanlılık*” kitabından yapacağımız alıntılarla açıklama getirmeye çalışacağız.

2.2. Bergson’ da Zaman

Bergson zamanı tanımlarken “akış ve geçiş” kavramlarını kullanır. Bergson ’da zaman bir akıştır ama bu dış dünyada değil iç yaşamımızda gerçekleşmektedir. *Süre ve Eşzamanlılık* kitabında durumu bizlere şöyle açıklar: “Hiç şüphe yok ki zaman bizim için ilk önce iç yaşamımızın sürekliliği ile birleşiyor.” (Bergson, 2021, s. 60)

Süreklilik kavramına da bir açıklama getirme noktasında yine Bergson’a başvuruyoruz. Bergson sürekliliği şöyle açıklar: “Bir akış veya bir geçiş, ama kendi kendine yeter bir akış ve geçiş, akan bir şeyi içermeyen bir akış ve geçilen halleri varsaymayan bir geçiş: *şey ve hâl* bu geçişin yapay anlık görünüşüdür ve bu geçişin bizzat kendisi süredir, doğal olarak deneyimlenen sadece odur. O bellektir, ama tuttuğu şeye dışsal olan, korunmasını sağlayan geçmişten ayrı bir bellek değildir; değişimin bizzat içinde olan bir bellektir, önceyi sonraya uzatan ve onların, sürekli tekrar doğduğu düşünülen bir şimdi içinde görünerek ve yok olarak saf anlar olmalarını engelleyen bellektir.” (Bergson, 2021, s. 60) Öyleyse, bize göre bellek, dış dünyaya bağlı olanla ilgili olduğu için geçmişe bağlıdır ve değişimin de içindedir. Roman kurgusunun içerisinde yer alan karakterlerin yapmış olduğu seyahatler ile dış dünyaya bağlandığı ve bu bağın beraberinde karakterlerin belleklerindeki geçmişe dair olgularla beraber sürekli bir değişim içerisinde olduğu saptanmıştır. Julia’nın geçmişine olan bağı ile sürekli bir değişimin içerisinde olması ve babasına olan kızgınlık hissinin giderek kaybolması bellek ve değişim noktasında gözlemlenmiştir.

“...Julia bayılacak gibi oldu. Kötü bir rüyaydı bu, birkaç saniye sonra ter içinde uyanacak ve kendini böyle bir çılgınlığa kaptırmış olmasına gülecekti. Babasının tabutunun toprağın altına inişini gördüğünde, onun yasını zaten uzun zamandır tuttuğunu düşünmüştü Julia, yokluğunun acısını neredeyse yirmi yıldır çeke çeke tükettiği için, daha fazla üzülmemeye söz vermişti kendi kendine. Olgunlaşmış olmakla övünen Julia nasılda bilinçaltının tuzağına düşmüştü hem saçma hem komikti bu.” (Levy, 2018, s. 49) Romandan alıntılanan bu bölümle beraber belleğin rolünü biraz daha açacak olursak şöyle bir değerlendirme yapabiliriz. Bellek, önceki sonrayla birleştiren onların tekrarı olduğu düşünülen bir şimdi içinde görülür. (Bergson, 2021, s. 60) Süre ise; dolaysız olarak doğrudan bir araç kullanmadan algılanır. Onsuz zaman fikrine sahip olamayız. Fiziksel dünyanın algılanması bizde bir bilinç hali, içsel yaşam olarak görüldüğü gibi aynı zamanda maddenin(mekânın) bir fotoğrafı veya filmi gibi eşzamanlı gerçekleşir diyebiliriz. (Bergson, 2021)

Levy romanında, Julia’nın babasının android halini görene kadar belleğinden sildiğini düşündüğü geçmişine dair izleri, anlatıda okuyucuya adeta bir film havasında vermektedir. Babasının ölümünden hemen sonra kendi evinde, evliliğe hazırlandığı bir dönemde yeni bir hayat kurmak üzereyken babasının android haliyle karşılaşması okuyucuda, yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi, karakterlerin yaşamlarının sürekliliğini bir araya getirmesinde belleğin rolüne dair bir örnek olarak görülebilir.

2.3. Anlatım Hızı

Michel Raimond "*Le Roman*" kitabında romanda zamanın ifadesine dair sorunları ele almıştır. Raimond'a göre: "Romanda zaman incelenirken temel bir ayrımı aklımızda tutmalıyız. Anlatılan maceranın zamanı ve anlatmak için gereken zaman." (Raimond, 2011, s. 165) Bu ayrım öncelikle maceranın zamanını ele almamız gerekliliğini ortaya koymuştur.

Zaman; insanın karakterini şekillendiren aşk, sevinç, istek, ihtiras ve ölüm gibi büyük olguların aklımıza ve ruhumuza her sunulduğunda bizi içine alan kafa karışıklığının bir göstergesi de olabilir. Bir bakıma adeta hayat gibi hüznüleri-sevinçleri, güzellikleri-kötülükleri barındırır. Macera ve anlatı zamanının ayrımına varmak ve bu ayrımı anlamak adına Giono'nun Noé adlı eserinden bir alıntı bize yardımcı olacaktır. "Langlois'in tüm yürüyüşlerinden bahsetmedim. Bir noktadan sonra o son sigarasını içmeye can atıyordu ve ben de dinamit kartuşunu dudaklarının arasına geri koymaya can atıyordum." (Raimond, 2011, s. 166) Romanın anlatım dilinde ağırlıklı olarak kullanılan geçmiş zamanın yazar tarafından tercih edilmesini maceranın anlatı zamanında romandan romana değişkenlik gösteren durumlar kullanılmasına bağlayabiliriz. Alain Robbe Grillet'in "*Silgiler*" romanında okuyucu 24 saatlik bir zaman dilimiyle karşılaşırken, Michel Butor'un "*Passage de Milan*" romanında 12 saatlik bir zaman dilimine şahit olur.

Bu örnekler elbette çeşitlendirilebilir fakat çalışmamızın bir karşılaştırma amacı gütmemesinden dolayı bu örnekler sadece bize Marc Levy'nin eserinde kullandığı yöntemleri daha iyi anlamamız adına yardımcı olmak için verilmiştir. Birçok romancının yaptığı gibi yazar nispeten az sayılabilecek bir süre içerisinde (6 gün) ve başvurduğu kullanılan kısa saat dilimleri ile kahramanların onlarca anısını okuyucuya sunmaktadır. Kitabın henüz başında Julia Walsh annesinin ölümünden beri yirmi beş yıldır tek bir haber almadığı babasından bir haber alır. Babası ölmüştür ve cenaze töreni cumartesi günü, yani düğün günüdür. Haberi aldığı günün ertesi günü evinde babasının birebir eşlemi olan bir robotun bulunduğu büyük bir koli bulur. Açılan koliden çıkan babasının android robot haliyle karşılaşan Julia bu durumun şokunu yaşar. Olay örgüsünün merkezinde babasının cenaze töreni ve hemen sonrasında karşısına çıkan robot "versiyonu" yer almaktadır. Koliden çıkan bu robot, yani babası onlara, uzun yıllardır birbirlerine söyleyemedikleri onca şeyi söylemeleri için seyahatler ile örülmüş bir olay örgüsünün baş kahramanları olma fırsatı verecektir. Bu noktada robotun sadece altı günlük bir ömrü olduğu detayı ise olayın zamansal açıdan kurgulanması adına oldukça önemlidir. Yukarıda söz ettiğimiz romanlarda kullanılan saat dilimleri nasıl olay örgüsünde önemli bir yere sahipse, Marc Levy'nin romanın henüz ilk başlarında okuyucuya sunduğu bu kısıtlı zaman da romanın kurgusunda o denli önemlidir.

Bergson'un ortaya koyduğu yeni bir yaklaşım olan süre (fr. *la durée*) kavramını açıklamak için Bochenki'den bir alıntıya başvuracağız. "Bu gerçeklik biricik ve bölünmez bir devinim, ölçülemeyecek bir atılım, bir oluşur. İlkesi gereği, sürekli bir akış içindedir, hiçbir zaman var değildir, ama hep olmaktadır." (Bochenki, 2019, s. 127) Bergson felsefesinde insanın anı, geçmişi ve geleceği yaşayabileceği, deneyimleyebileceği görülmektedir. Öyleyse yaşamak, başlı başına sürekliliktir denilebilir. Gerçekliklerin deneyimlerle birbirlerine etki ettiği görülmektedir.

Julia ve Anthony, yalnızca anılarıyla zamanda geriye giderek ilerlemeyi değil aynı zamanda daha iyi bir gelecek oluşturmayı da başaracaklardır. Zamanda ve mekânda uygulanan geri gitmeler yukarıda sözünü ettiğimiz süre kavramını kullanmamız adına temel oluşturmuştur. Romanda geçen şu satırlar ise bu durumu açıkça ortaya koymaktadır: "...1989 yılının Eylül ayının ilk günü, Julia on sekiz yaşına basmıştı. Yeni yaşını, babasının seçtiğinden bambaşka bir alanda, uluslararası bir değişim programına katılmak üzere, Anthony Walsh'un onu kaydettirdiği sıralarını terk ederek kutlayacaktı." (Levy, 2018, s. 111) Okuyucu romanın satır aralarında o anı yaşarken aynı zamanda yazarın usta kalemle geçmişe yolculuk yapmakta ve gelecekte yaşayacaklarına dair bir hazırlık sürecine girmektedir. Anthony, hatalarına dönüp baktığında daha fazla bilgeliğe kazanacak ve yapmış olduğu hataları tekrar etmemeye çalışacaktır. Böylece kızının, kendisi hakkında biraz daha bilgi sahibi olmasını, kendisine ve annesine olan duygularını biraz daha öğrenmeye çalışmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda Tomas'ı tekrar görmesine ve onun kendisi hakkında bir seçim yapmasına izin verecek ve böylece geleceği hazırlayacaktır. Julia ise hayatın sorumluluğunu üstlenmeyi öğrenecek ve geçmişten kaynaklı bildiklerini ve inandıklarını bırakıp geleceğe, biraz da bilinmeyene atlayacaktır.

Öyleyse Bergson'a göre ele aldığımız zaman kavramından hareketle, gerçek zamanın, her anında aynı özellikleri gösteren bir yapıya sahip olmadığı düşüncesinden yola çıkarsak süre kavramının daha çok heterojen bir yapıya sahip olduğu, yani birbirinin içerisine geçmiş olduğu saptamasına ulaşabiliriz. Bu düşüncemizi alıntılıdığımız şu satırlar destekler niteliktedir. "Bununla birlikte biz kendimizde, elbette biraz sıkıntı çekerek, bambaşka bir gerçekliği keşfedebiliriz. Bu gerçekliğin salt niteliksel bir yoğunluğu vardır; bu gerçeklik tümüyle heterojen öğelerden oluşur, ancak bu öğeler yine de ayırt edilemeyecek ölçülerde birbirine nüfuz eder. Sonuç olarak diyebiliriz ki bu içsel gerçeklik özgürdür. Bu gerçeklik ne uzamsal bir şeydir ne de ölçülüp hesap edilebilir bir şey; aslında bu gerçeklik sürüp gitmez, aynı zamanda *saf süre*'dir." (Bochenski, 2019, s. 127) "...algılanmış ve yaşanmış olduğunu tahayyül etmeden bir zaman kavranılamaz. Demek ki süre bilinci içerir. Keza onlara süren bir zaman atfediyoruz." (Bergson, 2021, s. 65) Bergson'un *Süre ve Eşzamanlılık* kitabından yola çıkarak şu çıkarımda bulunabiliriz: Süren zaman ölçülebilir değildir. Çünkü süre bölünme ve çakışma içerir. Bilinçler aynı doğadadır aynı biçimde algılar ve aynı süreyi yaşar. Her birimiz kendi çevresini hayal gücü çabasıyla genişletir ve böylece mekân bilincin süresine katılır. Bellek ve bilinç olmaksızın önce ve sonra arasında bir birlik bağı hayal edemeyiz. Öncesiz ve sonrasız, ardışıklık olmadan zamansız tek bir an olacaktır. Önceki an olmayan şeyin sürekli yenilenen bir unutulmuşluğu gerçekleşir. İki anı birbirinden ayıran süre ve bunları birbirine bağlayan bellek arasında ayırım yapmak imkansızdır. Gerçek zaman yani algılanan ve yaşanan zaman olanın içinde artık olmayanın sürekliliğidir. Algılanmış ve yaşanmış olduğunu hayal etmeden bir zaman kavranılamaz. Romanda da zaman algısını analiz ederken algılanmış ve yaşanmışlığın hayali zamanı kavramamızı sağlamaktadır.

Bergson'un "*Süre ve Eşzamanlılık*" kitabına dayanarak yapmış olduğumuz bazı saptamaların yanı sıra bize göre yazar, okuyucuya karakterlerini tanıtmak için bazı yollar dener. Bizler günlük hayatımızda insanların var olduğunu biliriz ve genellikle onlarla tanıştığımız an itibarıyla var oluşlarına dair meraklarımız oluşmaya başlar. Yazar, romanda karakterin geçmişini okuyucunun yakalaması için hızlı ve kısa özetler vermek yerine adeta bir dizi film havası uyandıran uzun ve detaylı bir anlatım tarzı kullanmıştır. Julia'nın eski sevgilisi olan Tomas'ın hikâyeye dahil olduğu 16.bölüm bu duruma örnek olarak verilebilir. Bölümün hemen başında yer alan: "İtalya devlet başkanı istifasını Roma'da açıklamıştı. Basın konferansı sona erince, fotoğraflarının çekilmesine son kez razı oldu..." (Levy, 2018, s. 216) cümlesi bize Tomas'ın nerede ve neler yaptığına dair referanslar vermektedir. Karakterin geçmişten o güne kadar yaşadıklarını ise romanın kalan bölümünde eş zamanlı olarak yapılan anlatımlarla okuyucu öğrenebilmektedir.

Romanda ise ilk tanışmayı karakterin ilk varoluş anına okuyucu olarak indirgemeye çalışsak bile bazen bu durum zorlayıcı olabilmektedir. Karakterin öncesinin var olduğunu biliriz fakat buna rağmen öncesini ilk tanışmada anlayamayız. Çünkü ona henüz dahil olmamışızdır. Okuma boyunca hedeflerimizden birisi de karakterin varoluşunun ilk kaynağına dek inmektir ve bunun için farklı yollar deneriz. Gerçek hayatta ise kişilerle kurmuş olduğumuz bağlar, bağ kurduğumuz kişiler ile onların geçmişlerini bilsek dahi her zaman olayların sonrasında yer almamızı sağlar. Bir bakıma olayların öncesine olan hakimiyetimiz olayların sonrasına dair meraklar oluşturabilmektedir denebilir. Bize göre romanda ise bu farklıdır; her zaman olayların öncesini merak eder ve ararız.

İncelemiş olduğumuz romanda da yukarıda açıklamaya çalıştığımız saptamalar gözlemlenmektedir. Henüz ilk sayfalarda "Asabi değilim, düğüne dört gün kala, gelinliğini alman için seni benim dürtmem gerektiğinden olsa gerek, gerginim yalnızca!" (Levy, 2018, s. 15) Bize göre okuyucu her zaman olayların öncesini kazır ve bu kazı süreci olay örgüsüne dair zamansal göstergelerle desteklenebilmektedir. Romanda hikâyenin derinliklerine inmeden öncesinin anlatılmaya başladığı görülmektedir. Klasik romanlarda belki de birkaç sayfalık okuma neticesinde kahramanın bütün geçmişini öğrenebiliriz. Marc Levy ise hikâyenin başından sonuna kadar okuyucu hikâyenin içinde tutmak adına okuyucuyu adeta bir arkeolojik kazı yapar gibi sürece davet etmekte olduğu saptanmıştır. Yazar hikâyenin öncesine tanıklık etmeye okuyucu davet etmektedir. Klasik yazarların eşzamanlılık etkisinde kalmamak adına hikâyeyi geçmiş zamanda anlattıkları ve geriye dönüşlerden veya beklentilerden bahsettikleri bilinen bir durumdur. Levy'nin de zaman zaman bu yöneme başvurduğu bu roman özelinde görülmektedir. Modern romanların birçoğunda olduğu gibi yazar belirli bir gün içerisinde belirli saat dilimleriyle kahramana dair bir algı oluşturmakta ve romanın kahramanının hayatından kesitlerini, anılarını okuyucuya sunmaktadır. Bergson'un zaman kavramı üzerine yaptığımız incelemeler bize romanın zamansal simgelerine erişme imkânı sağlamıştır. Levy olayın anlatımında geçen zamanı doğrusal bir zaman şeklinde kullanmamış, onu uzamla birleştirmiştir.

Doğrusal bir zaman çizgisinde altı gün sürecek ve planlandığı gibi ilerleyecek seyahatlerden oluşmayan anlatının 17.bölümü bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Tomas, Spana Meydanı'ndaki büyük merdivenlerden katıldığı anlatıya eşzamanlı olarak Julia ve Anthony'nin onu aramak üzere geldikleri Berlin'de olmalarının verdiği mekânsal hareketlik ve sadece 24 saatlik bir zamana sahip olduklarını söylemeleriyle oluşan zamansal çok katmanlılık ve yine aynı anlatının içerisinde okuyucuyu New York'a götürmesinin yarattığı çok katmanlılık süre kavramının heterojen yapısına örnek olarak verilebilir.

2.4.Romanda Kısaltmalar ve Belirsizlik

Anlatının temel unsuru anlatıcıdır. Romanda öyküyü kimin nasıl anlattığı sorusu, bu bölümde anlatının hızını incelerken kısaca değineceğimiz bir noktadır. "Anlatma esasına bağlı kurgusal anlatılarda olay ve/veya olaylar dizisi, ilk akla geldiği gibi yazar tarafından sunulmaz. Yazarın tasarladığı sanal bir kişi/varlık tarafından anlatılır ve o, metnin kurgusal inşasında belirleyici bir rol oynar; bu nedenle her yazar ifade etmek istediği düşünceye, anlatacağı olaya ve yapıtına vermek istediği şekle uygun olan anlatıcı(lar) yaratmak zorundadır." (Sözen, 2008) Romancı anlatısında her şeyi bütünüyle anlatmak zorunda değildir. Birçok önemli olayı ve anı atlayabilir. Günler, saatler arasında farklı kaymalar yaşanabilir.

Gérard Genette tarafından kullanılan "eksilti" kavramı zamansal açıdan ele alınacaktır. Genette, *Figures III* adlı eserinde eksilti kavramını geniş bir bölümde ele almıştır. Biz ise eksilti kavramını açıklamak için yine Genette'in bir eseri olan *Anlatının Söylemi'nden* faydalanacağız. Genette eksiltiyi şöyle açıklar: "Zamansal açıdan bakıldığında, eksilti analizi, atlanmış bir hikâye süresini düşünmeye indirgenecektir ve buradaki ilk soru bu sürenin belirtilip (belirli eksilti) belirtilmediğini (belirsiz eksilti) bilmek olacaktır." (Genette, 2020) Romandan alıntılarımız "Tüm bu olanların biraz şaşkırtıcı olduğunu biliyorum. Görüşmeyeli uzun zaman olduğunu da biliyorum." "/bir yıl, beş ay oldu!" "/ve yirmi iki gün!" baba kız arasında geçen bu diyalog dolayısıyla açıkça belli olan bir eksilti örneği olarak görülmektedir. (Levy, 2018, s. 52)

Marc Levy'nin, anlatı zamanını gerçek zamandan daha kısa tutarak elipsler kullandığı da görülmüştür. Romanın anlattığı toplam süre elbette yazar tarafından eşit bir şekilde anlatılmak zorunda değildir. Raimond elipsi şu şekilde açıklar: "...romancı hayatın belirli dönemlerini anlatıda atlayabilir." (Raimond, 2011, s. 166). Düğün hazırlıkları, babasının ölüm haberi, cenaze hazırlıkları, cenaze töreni ve evliliğin ertelenmesinin hepsi romanda çok kısa bir anlatı zamanında detaylı bir şekilde aktarılmıştır. "Dün gece Paris'te ölmüş; cesedi uçakla yollayacaklar, cenazesi dört gün içinde kalkacak," diye ekledi Julia, sesi zar zor duyuluyordu. Stanley parmak hesabına koyuldu "Bu cumartesi mi?" dedi gözlerini fal taşı gibi açarak." (Levy, 2018, s. 20) Düğün hazırlıkları yaptığı sırada gelinlik denediği gün almış olduğu bir telefon ile uzun yıllardır görüşmediği babasının ölüm haberini alan Julia cenazenin de dört gün içinde Paris'ten New York'a geleceğini öğrenmesiyle başlayan anlatı bize olay örgüsünün öncesine dair henüz bilgi vermemesiyle belirsiz bir eksilti örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütün bu olaylar romanın anlattığı olay örgülerinin eşit bir şekilde bölümlenmeksizin anlatıldığını göstermektedir. Çalışmamızın konusu her ne kadar karakter analizi ile ilgili değilse de romanın kahramanını anlamada zamanın rolünün yadsınamayacağı da bir gerçektir.

Jean Pouillon "*Zaman ve Roman*" adlı eserinde romanda belirsizlik konusuna yer vermiştir. Roman karakterinin anlaşılmasını gerçek hayatın anlaşılmasında kullanmış olduğumuz yollardan ayırmayabiliriz. Bu durumda Jean Pouillon'un belirttiği üzere "...karakterin zamanına saygı duymak gerekir." (Pouillon, 1993, s. 157) Bu tanımlamayı şöyle açıklayabiliriz: Karakteri o an ile değerlendirmek yerine zamanda var oluşuyla değerlendirmek gereklidir. Bu değerlendirmeyi yapmamızda bizlere bağlantılar yardımcı olabilir.

Jean Pouillon'un çalışmalarından yola çıkarak romanda belirsizliği tırmandırmak yerine zamanı tarif etmenin roman analizinde faydalı olabileceğini söyleyebiliriz. Yakalanabilecek bir eşdeğerlilik, zaman analizinde bizlere destek olacaktır. Bu sebeple zamanın sadece bir yönünü göstermek yerine onu bir kaderin oluşup ortaya çıkmasını yönlendiren tüm gelişmeleriyle göstermeye çalışacağız.

Marc Levy'nin, karakterlerinde belirsizlikten uzak durarak onlar için hayatlarının içinde yer alan olaylardan hareketle bir kader olgusu yarattığı gözlemlenmiştir. Hayatın dinamiklerinden biri olan aşk olgusunu romanın

merkezine yerleştiren Levy’i aşk kavramına iki önemli rol vermiştir. Ölmüş olmasına rağmen bir android robot olarak kızına olan aşkıyla dirilen bir babanın aşkı ve müstakbel kocasına ve eski sevgilisine olan aşkıyla babasına duyduğu aşka doğru bir yolculuğa çıkan Julia. Bir romancı için tamamen insana dair olan bu ilişkiler ağının ne kadar önemli olduğu araştırmamızın bu bölümünde ele alınarak romanda kullanılan elipslerin ve eksiltilerin anlatıya olan katkıları bu bölümde irdelenmeye çalışılmıştır.

2.5.Karakterlerin Geçmişini Göstererek Geleceklerine Dair İzler Bırakmak

Yazınsal bir üründe olaylar belirli bir mantık silsilesinde ve bir kronolojiyle bağlanır. Yazar ise bunu açıkça ortaya koyma endişesinden kurtulamayabilir. Anlatıda geçmiş olaylar belirli bir mantık silsilesi ve kronolojik olarak kullanılabilir. Romancı elbette bunu açıkça ortaya koymak zorunda değildir. Michel Raimond bu durumu “yazarın oyunu ikili oynaması” (Raimond, 2011, s. 172) olarak tanımlar. Bir anlatıda olaylar tamamlanmamış hikayeler olabilir. Bu çok rastlanan bir durumdur. Julia’nın hayatı neredeyse başarıya ulaşmış bir hayattır ama bu yaşama dair etkiler geçmişten gelebileceği gibi geleceği de şekillendirebilir. Bir anlatı okuyucuda tamamen geçmişe çağrışımlar yapabilir ama belki de bu çağrışımlar geleceği de şekillendirmektedir. Romandan örneklemek gerekirse, “...yarattığınız oyuncak çok iyi sattı, ikinci siparişi geçtik. Vitrinde ancak dört gün kalıyorlar, peynir ekmek gibi satılıyor, dedi mağaza müdürü, bir yandan da oyuncakçı yerine koyuyordu.” (Levy, 2018, s. 34) New York’ta hayatını belli bir düzene oturtmuş, başarılı bir kariyere sahip ve evlilik hazırlıkları yapan bir kadındır Julia. Fakat hayatı aynı zamanda var olduğu her anda gelecekle şekillenmektedir. Onun geçmişi geleceğini şekillendirecek olan olguları etkilemektedir. Julia’nın en yakın arkadaşıyla yapmış olduğu sohbetlerinden tutun yarattığı çizgi karakterlere, oyuncaklara kadar eski sevgilisi Tomas’ın izleri hayatının halen biraz içindedir.

Yazar, Julia’nın babasıyla olan ilişkisini de okuyucuya aktarmaktan geri durmaz. Bu durum Julia’nın geçmişine sarkan hayatının bekleyişlerle ve arayışlarla, geleceğinde geçmişini arama çabası olarak tanımlanabilir. Yatırımcısı olduğu bir teknoloji şirketinin ürettiği bir robot olarak kızının karşısına ölümünden sonra tekrar çıkan Anthony kızıyla yaşayamadıklarını sığdırmayı planladığı altı günlük bir macera için onu ikna etmeye çalışmaktadır. “... Bu oyuna katılmaya karar verdiysen, beni kapatmak için kumandanın düğmesine basmadığın sürece benden bahsederken şimdiki zamanı kullanmanı tercih ederim. Bu da benim ödülüm.” Yaşayacakları kısa süreli gelecekte yitip giden onca zamanı yakalamaya çalışma arzusuyla kızını bu yolculuğa hatta bir oyuna ikna etmek için uğraş vermektedir “Altı gün? Altı gün izin kullanmayı asırlar oldu sanki.” (Levy, 2018, s. 73) yazar bir baba-kızın geçmişe dair acılarını, geleceğe dair ümitlerini ve ana dair beklentilerini okuyucuya sunmaktadır.

Hayatın günlük döngüsünün, rutinlerin sıklılığını düşünecek olursak ele alınan bu üç dönem bir romanın kurgulanmasında etkili olabilir. Levy’nin “*Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey*” adlı romanında bu soruların cevaplarına erişmek mümkün görünmektedir. Okuyucuya yansıtılan baba karakteri Julia’nın çocukluğunda geceleri onu terk edip giden bir baba figürüdür. Genç bir kadın olduktan sonra da Julia, babasının hatırasının gecelerine musallat olmasını istememektedir. Babasının android robot versiyonuyla ilkin iletişim kurmayı reddetmesinin temel nedeninin çocukluk dönemine ait bu göstergeler olduğu söylenebilir.

Ölümünden sonra kızının karşısına bir robot olarak çıkan Anthony’nin, kızıyla olan diyalogları kızının çocukluk dönemine dair birçok kez yaşadığı pişmanlıkları okuyucuya aktarmaktadır. Peki gerçekten böyle miydi? Romandan alıntılacağımız bu bölüm sorumuza cevap aramak adına kullanılmıştır. “O altı gün sana yarayacak!” (Levy, 2018, s. 73) “Altı gün Julia, bir yabancı değil, babanın yasını tutman için yalnızca altı gün, bu kararı kendin vermek istemediğinden emin misin? Artık hayatta olmayan, android robot versiyonunda kızıyla iletişim kurmaya çalışan bir baba olarak söylediği bu cümleler belki de geçmişinde kızıyla ilgili hayatındaki yaşanmamışlıkları en iyi şekilde ifade etmektedir. Ele alınan bu göstergeler karakterin geçmişini göstererek geleceğine dair izleri takip etmekte yardımcı olmaktadır.

2.6.Eylemsel Zaman ve Zaman Kullanımı

Fransızca’da “*passé simple*” ve “*imparfait*” kullanımları her iki zamanın da bakış açısı bağlamında değerlendirildiğinde kullanımları arasındaki farklılıkları göz önüne sermektedir. Fransızca “*Passé simple*” yapısı gereği süreci dışarıdan bütünüyle, belirli bir anda ortaya çıkan bir nokta biçiminde kavrar. “*Imparfait*” ise içeriden olacak şekilde seçilen zamanda aksiyonun devam etmekte olduğunu göstermekte ama bittiğine dair herhangi

bir belirti göstermemesi nedeniyle anlatıda farklı bir zenginlik ortaya koymaktadır. Dil bilimci Herhald Weinrich “imparfait” kullanımı için anlatı zamanında “arka plan” kavramını, “passé simple” için ise “ilk plan” kavramını kullanır. (Kaempfer & Micheli, 2005) Romanda fiillerin kullanımında tercih edilen zamanları irdelemek için zaman kavramına yukarıda açıklamaya çalıştığımız biçimi üzerinden yaklaşacağız. Böylece romanda eylemler içindeki zamansal biçimlenmelerin karakterler üzerindeki etkilerini belirlemeye çalışacağız.

Fransızca’ da “le temps”, zaman kavramı, sözlük anlamı olarak fizik, spor, müzik, mekanik, dilbilim gibi yedi farklı alanda farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Larousse’da sözcük anlamı olarak da tam yirmi iki farklı anlamı olan “le temps” sözcüğünü biz de “le temps verbal” yani Türkçe eylemsel zaman olarak ifade edeceğimiz anlamıyla ele alacağız.

Michel Raimond anlatıda zaman ile ilgili şu soruları yöneltir: “Zaman var mıdır? Bunu nasıl bileceğiz? Zaman elimizden kayıp gitmiyor mu? Gelecek henüz gelmemiştir, geçmiş artık yoktur ve şimdiki zaman durmuyordur.” (Raimond, 2011, s. 165)Eylemsel zaman üzerine yoğunlaşmamıza Raimond’un yöneltmiş olduğu bu sorular neden olmuştur.

“İyi, tamam...Barışalım mı?” “/Bu akşam için mi, bütün çatışmalarımız için mi barış yapacağız?” “/Ben seninle hiç çatışmadım Julia. Doğru, yanında değildim ama asla düşmanca davranmadım.” “/Şaka yapıyorsun değil mi? Hakkın olmadığı halde uzaktan da olsa her zaman her şeyi kontrol etmeye çalıştın. Ne yapıyorum ben? Bir ölüyle konuşuyorum!” “/Eğer istiyorsan hemen kapatabilirsin.” “/Ben de öyle yapacağım zaten. Seni tekrar kutuya koyup, bilmem ne ileri teknoloji şirketine geri yollayacağım.” (Levy, 2018, s. 73)Romandan alıntıladığımız bu bölüm romanın orijinal dili olan Fransızcada şimdiki zaman, geçmiş zaman (farklı versiyonlarıyla) ve gelecek zaman kullanılarak yazılmıştır.

Fransızca orijinal metinde bir bölümde kullanılan şimdiki zaman, geçmiş zaman (farklı versiyonlarıyla) ve gelecek zaman kullanımı incelememizin bu bölümünde zamanın doğrusal olmayışıyla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

2.7.Levy’nin Romanında Zamansal Göstergeler ve Anlatının Zamansal Referansları

Önceki bölümde kullanmış olduğumuz Fransızca’da kullanılan imparfait, passé simple ve présent zamanlarının eylemsel zaman olarak kullanımına dair kısa bir açıklama yaptıktan sonra bu bölümde “Fransızcada fiillerin genel olarak “présent”, “imparfait” “passé simple” vb. olarak adlandırılan bir dizi geçici paradigma arasında dağılmasının romana nasıl yansdığına bu bölümde değinmeye çalışacağız.

Benveniste’e göre: “...Bu fiiller sırayla üç büyük zaman kategorisine dağıtılır: şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman. Kullanım ilkeleri ve alanları tartışılmaz olan bu zamansal bölünmeler gerçek kullanımlarından uzak durabilirler ve organize edilmeleri de zor olabilir. Sözlü dizge içindeki verili bir biçimin konumuna ve hatta olanağına karar verecek ölçütü salt zaman kavramında bulamayız. Örneğin, dışarı çıkıp çıkmadığının dışarı çıkma paradigmasına ait olup olmadığını nereden biliyorsunuz? Hangi zamansal sınıflandırmaya göre kabul etmeli veya reddetmeliyiz?” (Benveniste, 1976, s. 237) Benveniste’den yapmış olduğumuz bu alıntılardan yola çıkarak fiillerin kullanımı içinde biçimlenen zamanın yanı sıra fiillerle beraber kullanılan zamansal göstergelere de bakmanın incelememize katkı sağlayacağı kanısındayız.

Fransızcada sıklıkla kullanılan bazı deiktik ifadelerin, Levy’nin romanında kullanmış olduğu zamansal göstergeleri oluşturmada ve içeriksel olarak bir tanılama yapmaya olanak sağladığı düşünülmektedir. Zamansal ifadeleri üç alt başlıkta inceleyebiliriz. Deiktik zaman, anafirik zaman ve önemli tarihler. Deiktik zaman, anlatının zamanı ve yeri gibi anlatının belirli koşullarını içeriksel olarak tanılamaya imkân tanıyan ifadeleri barındırmaktadır. “Varlığı, bir referans noktası ile ilişkilendiren sistemlere gösterime dayalı/deiktik sistem denir.” (Demir, 2013, s. 1100)

Bazı deiktik ifadeleri ve romanda kullanım sayılarını oluşturmuş olduğumuz aşağıdaki tabloda inceleyebiliriz.

Tablo 1: Kitapta kullanılan zaman ifadeleri ve kullanım sayıları

ZAMAN İFADESİ	KULLANIM SAYISI
Bugün	25
Dün	33
Şimdi	74
Yarın	44
O gün	1
O an	1
1989	6

“Dün gece Paris’te ölmüş; cesedi uçakla yollayacaklar, cenazesi dört gün içinde kalkacak,” diye ekledi Julia, sesi zar zor duyuluyordu.” (Levy, 2018, s. 20)Deiktik ifadelerin romanda içeriksel bir tanılama yapmakta belirli bir referans noktası ile ilişkilendirilmesi adına bağlamsal bir işaretleme yaptıklarını söyleyebiliriz.

“Anafirik sistem, cümledeki ya da metindeki bir dil unsurunun, başka bir unsurla ilişkilendirilmemiş, soyutlanmış şekliyle anlam bakımından bulanık ya da eksik olduğu; anlamının, ancak bir öncül (ya da soncul) unsur ile ilişkili olarak yorumlanabildiği ifade biçimlerinden oluşur.” (Demir, 2013, s. 1099) Anafirik sistemin ise metinde yer alan bir içeriğe referans yaptığı söylenebilir. “...1989 yılının Eylül ayının ilk günü, Julia on sekiz yaşına basmıştı. Yeni yaşını, babasının seçtiğinden bambaşka bir alanda, uluslararası değişim programına katılmak üzere, Anthony Walsh’un onu kaydettirdiği sıraları terk ederek kutlayacaktı...” (Levy, 2018, s. 111) Metinde altı defa kullanılan 1989 tarihinin ise romanda açıkça belirtildiği gibi tarihsel bir öneme sahip olan Berlin Duvarının yıkıldığı tarih olması dolayısıyla kesin bir kronolojiyi sunduğunu söylemek mümkündür.

Anlatıda aktarılan hikâyenin eylemlerine ve olaylarına ilişkin zamansallık vardır. Bu durum kitapta kızıyla yaptığı Kanada seyahatinde Anthony’nin kullandığı “... o dönemlerde burada bir büfe işletiyordum.” (Levy, 2018, s. 98) cümlesiyle örneklendirilebilir. Romanda zamansal bir işaretlemenin söz konusu olduğu görülmektedir. Berlin duvarının yıkılış tarihi olan 1989 yılı mutlak bir zamansal işaretleme olarak görülmektedir. Ancak anlatıyı üreten çok açık bir referans olarak başlı başına kullanılamaz. Anlatının babasının ölümüyle başlaması sonrasında farklı tarihlerde yapılan seyahatlerle hem eşzamanlı bir anlatı hem araya giren eklentilerle yansıtılması nedeniyle karşımıza daha karmaşık bir metin çıkmaktadır.

Anlatılan hikâyenin zamanı ile anlatı ediminin zamanı arasındaki ilişkiyi sorgulamaya başladığımızda Genette’in işaret ettiği gibi, “bir anlatıcının (anlattığı hikâyeyi) anlatı edimiyle ilişkili olarak zamana yerleştirmemesi neredeyse imkansızdır, çünkü onu zorunlu olarak şimdiki zamana, geçmiş zamana ya da gelecek zamana anlatır.” (Micheli, 2005) Anlatılan hikayeye ilgili olarak anlatı ediminin işgal ettiği zamansal konuma göre, sonraki, önceki, eşzamanlı ve araya eklenen anlatıları ayırt edeceğiz.

Bu bölümde görüldüğü üzere net bir tarih verilmesiyle beraber hikâye farklı bir içeriğe doğru kapılarını açmakta ve anlatı zamanında açık bir referans vermektedir. Bu durumu daha da genelleştirecek olursak, anlatıcı anlatısında bazı izler bırakarak okuyucunun bu izleri yorumlamasını tercih edebileceğini göstermiş olduğu gibi hikâyeyi de belirli bir zaman-uzama indirgeyerek anlatabilmektedir.

3.MARC LEVY’NİN “BİRBİRİMİZE SÖYLEYEMEDİĞİMİZ ONCA ŞEY” ADLI ROMANINDA MEKÂNSAL GÖSTERGELER

Mekân romana anlam katan öğelerden birisidir. Bu bölümde Levy’nin romanında farklı mekânların fonksiyonlarını belirlemeye çalışacağız. Yazarın mekân seçimleri ile romanda sunduğu birçok sembolik öğeyi göstermeye çalışacağız. Bir mekân, kahramanların ruh hâlerinden tualım olay örgüsünün kurulumuna kadar birçok role sahip olabilir. Genette *Figure III* adlı eserinde şöyle der: “Anlatmadan betimlemek, betimlemeden anlatmadan daha kolaydır.” (Genette, *Figure III*, 1969, s. 57) Mekânın rolünü anlayabilmek için, Genette’in mekânın önemini en az bir tane tanımlayıcı öge olmadan o anlatıyı yaratmanın zorluğundan yola çıkarak yaptığı açıklama bu bölümde ele alınmıştır.

Mekânsal öğelerin kullanımı ve işlevselliği tarih boyunca farklılıklar göstermiştir. Çalışmamızın sorunsalını bu durum oluşturmaya da betimlemelerin antik çağdan bugüne sözlü ve yazılı ürünlerde sahip olduğu rol yadsınamayacak derecede önemlidir diyebiliriz. Michel Raimond *Le Roman* (2011) adlı eserinde şu soruyu yöneltir: “Romancı, betimleme yapmak zorunda mıdır? yoksa değil midir?” (Raimond, 2011, s. 183) Yöneltilen bu sorunun cevabıyla ilgili birçok tartışma yürütülebilir fakat bu noktada verilecek cevaplardan birisi bizce betimlemenin romana kattığı işlevselliktir. Levy’de karakterlere baktığımızda mekânların onların yaşamına dair hatıraları, alışkanlıkları yansıttığı ve bir ruh kattığı görülmektedir.

Yazının, zamanın aktığı bir mekânın varlığına bağlı olduğu dahi söylenebilir. Bu doğrultuda zamansal öğelere değindiğimiz çalışmamızın ilk bölümünde, olay örgüsünün merkezinde Berlin ve Berlin Duvarı’nın yıkılış sürecinin romanın kurgusuna olan etkisi görülmüştür. Levy’nin eserinde zaman ve mekân kullanımının oluşturduğu algı Marcel Schwob’un “ilerleyici betimleme” (Raimond, 2011, s. 184) kavramıyla birlikte değerlendirilebilir. Betimleyici parçaların metin boyunca verilen bazı belirtilerle ayrılmasını belirtmek için kullanabileceğimiz bu kavram, anlatımdaki betimleme öğelerinin fark edilmesinde faydalı olacaktır.

İlerleyici betimleme kavramını romandan örneklendirecek olursak şu satırlar bize bir yol gösterici olabilir: “Ekim ayı bitmişti. Paris’teki ilk sonbaharının günleri kasım ayının ilk gri günleriyle birlikte silinmişti. Aynı diğerleri gibi bir akşam vakti, Arago’daki kahvede Sorbonne’lu öğrenciler hararetle Almanya’da olup bitenleri tartışıyorlardı...” “...O,7 Kasım akşamı Bercy Rihtımı boyunca Seine’i tırmanırken, Julia’nın, Paris’le vedalaştığından ve öğrenci odasının penceresinden Observatoire’in damlarını bir daha asla görmeyeceğinden hiç kuşkusu yoktu.” (Levy, 2018, s. 113) Kitaptan alıntılanan bu cümlelerin okuyucuda yarattığı zamansal ve mekânsal algılarda ilerleyici bir betimleme anlayışının izlerini taşıdığı görülmektedir. Julia’nın 18 yaşına bastığı gün yaptığı seyahatin ve sonrasındaki seyahatlerinin farklı parçalardan bir bütüne gidilmesinde oynadığı rol roman boyunca gözlemlenmektedir. Yaptığı seyahatler adeta bir sanatçının üzerinde titizlikle çalıştığı eserinde yer alan farklı bakış açıları, yakınlık, zıtlık gibi öğelerin satırlara yansımaları gibi değerlendirilebilir.

3.1. İçsel ve Dışsal Betimleme ve Mekân

Gaston Bachelard’ın *Mekânın Poetikası* adlı eserinden yola çıkarak romanda içsel ve dışsal betimlemeleri inceleyeceğimiz bu bölümde ayrıca Michel Raimond’un *Le Roman* adlı eserinden romanda mekân üzerine bir yaklaşım geliştireceğiz. Bachelard’a göre: “İç mekânın içsel değerleri üstüne yapılan fenomenolik bir çalışma için kuşkusuz ev ayrıcalıklı bir varlıktır; elbette evi hem birliği hem de karmaşıklığı içinde ele almak ve böylece onun sahip olduğu tikel değerlerin tümünü temel bir değerde bütünleştirmek koşuluyla. Ev bize, hem dağınık hayaller hem de bir hayaller bütünü sunar.” (Bachelard, 2021, s. 33) Levy’nin romanında evin varlığı romanın henüz başlarında ortaya koyulmuştur ve son bölümde de karşımıza çıkmaktadır. Ev, kahramanların seyahatlerinin başlama kararını aldıkları yer ve seyahatin bittiği nokta olarak gözlemlenmiştir.

Balzac manzara, şehir, ev, apartman dairesi gibi mekânların insanlar üzerindeki etkisini romanlarında yansıtmıştır. Balzac *“Goriot Baba”* adlı romanında Madam Vauquer’ün pansiyonunu romanın henüz başında betimlemesi bir tesadüf olmasa gerek. Nasıl ki Balzac, romanlarında kişinin ve mekânın birlikteliğini kullanmışsa Levy’de adı geçen romanında benzer bir yolu izlemiştir diyebiliriz. “.../Etrafına bakınan Anthony Walsh, ‘Evin çok küçük, ‘ diye söylendi dişlerinin arasından. ‘/İhtiyaçlarıma ve olanaklarıma uygun boyutlarda!’ ‘/Pek öyle görünmüyor. Ne bileyim, bir küçük salon, bir kütüphane, bir bilardo odası ya da çamaşırılık olsaydı, oraya saklanıp bekleyebilirdim. Ah şu tek odalı daireler...” (Levy, 2018, s. 61) Yaşanılan mekânlar aynı zamanda yaşamın birçok karşılığını da içinde barındırır. Bazen uzun uzun ev tasvirleri bazen çok kısa tasvirler romancılar tarafından kullanılan bir yöntemdir. “Mütevazı yuvada betimlenecek pek az şey olduğu için, burada fazla kalmazlar.” (Bachelard, 2021, s. 34) Bachelard’ın bu yaklaşımından yola çıkarak ilgili romanda da karakterlerin evde çok fazla kalmadan o mütevazı evden birbirlerine söyleyemedikleri onca şey olan iki yetişkin olarak dünyanın farklı köşelerine doğru belirli bir süre için bir seyahate çıktıkları saptanmıştır. Ev içerisinde yaşanan diyaloglar baba-kız ilişkisinin karmaşıklığını göstermektedir. “Anthony hiç gürlütü çıkarmadan salona döndü ve kanepeye yerleşti. Televizyonu açmak için kumandayı eline almasıyla bırakması bir oldu, elindeki doğru kumanda değildi.” (Levy, 2018, s. 299) Julia babasının android haliyle evinin salonunda karşılaşmış ve beyaz bir kumandayla babasıyla olan karmaşık ilişkisi babasının android haliyle tekrar başlamıştı. Seyahatlerden sonra anlatının yine aynı

salonda Anthony'nin kızına verdiği mektuplarla son bulması ev varlığının romanda hem birliği hem karmaşıklığı göstermesine bir örnek olarak verilebilir.

Öldükten sonra android bir robot olarak kızının evine büyük bir kutu içerisinde gelip kızıyla kurmuş olduğu ilk diyaloglar, okuyucuya baba kızın zıtlıklarına dair küçük ama ileriye dönük önemli referanslar vermektedir. Julia'nın evi bizlere genel hayat tarzı, atmosferi hakkında bilgi vermekle kalmayıp bazı maddi sembolleri de belirtmektedir. Zengin bir kişi olan Anthony ve henüz 18 yaşında babasının maddi gücünden kendi tercihiyle ayrılan Julia'nın babasıyla olan bu diyalogu mekânların bir modellemesi olarak görülebilir.

Balzac romanlarında gördüğümüz mekânların içlerinin detaylı tasvirlerine Levy'de daha az rastladığımızı, Levy'nin mekân betimlemelerinde daha çok Proust tarzı bir dışsal betimleme tarzına rastladığımızı söyleyebiliriz. Levy'nin daha çok dışsal betimlemelerle ve anı kullandığı görülmektedir.

Proust'ta olduğu gibi Levy'nin de dışarıdaki havaya, mevsime ve günün bölümlerinin kullanımına karşı bir hassasiyet gösterdiği de saptanmıştır. Konunun değerlendirilmesinde Proust'un yaklaşımı kullanılabilir. "Proust'da algı ve betimlemeyi birbirinden ayırmak gerekliliğidir. Her algı bir betimlemeye yol açmaz, en fazla betimleyici bir gösterge verir. Bu belirsiz alanda, en azından, bir algı ne kadar ayrıntılı olursa, açıklamaya o kadar eğilimli olduğu tespit edilebilir." (Raimond, 2011, s. 187) Romanda geçen şu satırlar okuyucuya betimleyici göstergeler sunmaktadır, diyebiliriz: "Julia'yı götüren araba, aniden bastıran sağanağın altında 5.Cadde'den yavaş yavaş iniyordu. Sıkışan trafikte dura kalka ilerlerken, Julia'nın gözü 58.Sokak'ın köşesindeki büyük oyuncakçı dükkanının vitrinine takıldı. Vitrindeki gri-mavi kürklü kocaman su samurunu tanıdı. Tily aynı böyle bir cumartesi günü öğleden sonra, bardaktan boşanırcasına yağın yağmur Julia'nın ofisindeki pencerelerden küçük dereler halinde şırl şırl akarken doğmuştu. Düşüncelere dalmış olan Julia'ya, bu küçük dereler birer ırmak gibi görünmüştü, pençelerin tahta çerçeveleri Amazon'daki bir halicin kıyılarına, yağmurun savurduğu yapraklar ise küçük bir memelinin selin önüne katıp götürdüğü küçük evine dönüşmüştü, susamurları kendilerini büyük bir kargaşanın ortasında bulmuşlardı. Yağmur, ertesi gece de bardaktan boşanırcasına yağmaya devam etti. Animasyon stüdyosunun bilgisayar odasında bir başına çalışan Julia'nın, karakterinin ilk hatlarını çizmesi böyle olmuştu. Çizerek, bozarak, renklendirerek, gök mavisi susamuruna hayat verecek her ifadeyi, her mimiği tekrar tekrar tasarlayarak ekran karşısında binlerce saat geçirmişti." (Levy, 2018, s. 31)Oyuncakçı dükkanının ve Julia'nın ofisinin okuyucuya yansıyan algısı Julia'nın hayatına dair belirsiz kalmış olan iş ve ev hayatına ilişkin betimleyici unsurların kullanılacağına dair en azından bir gösterge olarak görülebilir.

Bu türden özel bir betimleme ayrıca hareket eden bir karakter ile de bağdaştırılabilir. "Proust'un sinemanın doğuşuyla beraber yapmış olduğu bir devrim olan gözlemcinin seyre dalmak yerine hareket etmesi ve trenle veya diğer araçlarla seyahat halinde olması icadına" (Raimond, 2011, s. 188) Levy'de rastlayabilmekteyiz. Raimond'un *Le Roman* adlı eserinden yapmış olduğumuz okumalardan yola çıkarak şu saptamaya erişebiliriz. Levy, romanda ana karakterlerine okuyucunun da dahil olduğu bir seyahat deneyimi sunmaktadır. Havaalanlarının betimlemeleri, taksiler, uçaklar ve diğer yolcuların dahil olduğu bir anlatım biçimiyle adeta sinematografik bir şekilde işlediği baba ve kızın uçakla ve arabayla yaptıkları seyahatleri, Proust'da gördüğümüz bu yeniliğin bir yansıması olarak romanda gözlemlenmiştir. "Saat 17.30'da Amerikan Havayolları'nın 4742 sefer sayılı uçağı, Montreal'deki Pierre-Trudeau Havaalanı'na iniyordu. Gümrükten sorun yaşamadan geçtiler. Dışarıda, onları bir araba bekliyordu. Otoban açıldı, yarım saat sonra iş merkezlerinin bulunduğu mahalleden geçiyorlardı. Anthony uzun, cam bir kuleyi işaret etti." (Levy, 2018, s. 97) Havayolu firması, sefer sayısı ve gümrük işlemleri gibi detaylar sıradan bir seyahat deneyiminde okuyucunun da yaşadığı benzer deneyimler olarak özel bir betimleme aracı biçiminde kullanılmıştır.

3.2. Mekân ve Okuyucu İlişkisi

Her roman, romancı betimleme yapmasa bile, metinden yola çıkarak yaptığı anlaşılabilir zamansal ve uzamsal göstergeler ile başlar. Basit bir cümle, diyalog bazen bu durumu göstermek için yeterli olabilir. Bu durum üç farklı bakış açısıyla ele alınabilir. Roland Bourneuf'ün romanda mekânın organizasyonu makalesinden yola çıkarak yapmış olduğumuz analize göre bu üç açıyı şöyle sıralayabiliriz: "Mekân ve yazar ilişkisi, mekân ve okuyucu ilişkisi ve son olarak da diğer etkenlerin mekân ile ilişkisi." (Bourneuf, 1970, p. 80) Mekânların bu çok katmanlı yapısına bu bölümde değinmeye çalışacağız.

Bu açılar kullanılarak yapılan birçok analiz mevcuttur. Bizim bu çalışmada bakış açılarına değinme nedenimiz ise romanda kullanılan seyahat unsurunu anlamaktır. Romanda mekânsal bir işlev üstlenmiş olan şehirler ile “sabit yerler” (Bourneuf, 1970) oluşturularak adeta bir parkur tasarlanmıştır. New York, Montreal, Berlin, Paris, Roma gibi şehirler romanda yer alan farklı bileşenlerin bir araya gelmesini sağlayıcı bir yapı olarak nitelendirilebilir. Adeta bir siva görevi gören ve anlatıda zamansal ve mekânsal birleşmeleri sağlayan bu sabit mekânların aslında var olan dinamik yapıları anlatının içerisindeki geçişlerin yapılması için faydalandığı görülmüştür. “Michel Butor karakterlerin nasıl seyahat ettiklerini, hangi araçları kullandıklarını ve hangi hızla hangi yollardan gittiklerini merak eder fakat belki de en temel sorulardan birini sormayı atlar: Neden seyahat ederler?” (Bourneuf, 1970) Bu soruya anlatıdan bir saptamayla cevap vermek gerekirse; New York’ta, haziran güneşinde düşünlerini planlayan Adam ve Julia’nın düşünlerinden önce aldıkları Julia’nın babasının ölüm haberi ile başlayan hikâye sonrasında farklı şehirlere yönelmiştir. Yığın halinde gelecek olan bilgilerin okuyucuya aktarımı sırasında mekânlar aracılığıyla okuyucuyla hikâye arasında bir bağ kurulduğu gözlemlenmiştir. Aslında bu soru incelediğimiz eserin zaman ve mekân algısını belirlememizde yol gösterici olmuştur. Bu sorunun cevabını ararken öncelikle psikolojik sebepleri olan cevaplar aramak yerine okumamızdan yola çıkarak edinmiş olduğumuz bilgiler neticesinde gereklilikleri keşfetmeye yönelmenin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz.

Mekân ve zaman algısının romanın oluşmasında sahip olduğu rolü göz önüne alarak kişilerin ve mekânların varlığının ortaya koyduğu bazı soruları yöneltmek gerekliliği doğmuştur. Mekânlar ve kişiler arasındaki bağlantılar nedir? Bu bağlantılar romanın dinamiklerinin oluşmasında hangi rollere sahiptirler?

İlk olarak basit bir cevapla başlayabiliriz. Mekânlar romanın oluşmasında, romancı açık açık belirtmese dahi önemli bir bağlantıya sahiptir. Metnin içerisinde birçok mekânsal birçok gösterge yer almaktadır.

“/Nasılım söyle bakalım?” “/Dön de bakayım.” “/Yarım saattir tepeden tırnağa inceliyorsun zaten Stanley, bu platformun üzerinde daha fazla dikilmeyeceğim.” (Levy, 2018, s. 13) Kitabın ilk satırlarını oluşturan bu diyalog okuyucuya kitabın henüz başında bazı belirtiler sunmaktadır. İlerleyen satırlarla beraber bizlere bazı temel bilgiler veren yazar, basit bağlantılar kurarak bizleri Julia’nın düşün hazırlıklarının içine çekmektedir. Kurmuş olduğu bu bağlantılar ve sunmuş olduğu bazı ön izlemeler ile okuyucunun metnin ana hatlarıyla bağlantı kurmasını sağlamaktadır.

Romanda göze çarpan temel unsurlardan birisi de yazarın okuyucuyu hikâyenin içine çekmek adına uyguladığı yöntemdir. Öncelikle mekânların genel bir sunumunu yapan yazar, sonrasında karakterleri oralarda yaşadıkları değişimlerle beraber olay örgüsünün içine dahil etmektedir. “New York altın sarısı haziran güneşiyle ışıltılı parlıyordu. İki arkadaş 9.Cadde’den geçip, topyekûn değişen bu mahallede, gerçek bir işletme olarak kalmayı başarmış bir Fransız bistrosuna, Pastis’e doğru yöneldiler.” (Levy, 2018, s. 21) Romandan alıntılanan bu kısa bölümden de anlaşıldığı üzere, yazarın yapmış olduğu betimleme okuyucuya yorumlama şansı tanımakta, yaşanan değişimleri göstermekte ve sonrasında bir süreklilik hissi vermektedir.

Romanın mekânsal analizinde yorumlanmaya açık olan çeşitli veriler de görülmektedir. “Bu evde saklambaç oynamayı bir kenara bırakalım, ne dersin? Üst katta, beni yerleştirmek istediğin oda da dahil olmak üzere burası dar ve iki çocuk gibi davranarak bu değerli dakikaları harcıyoruz. Bu dakikaları bir daha yerine koyamayacağız.” “/Teklifin nedir?” “/Kısa bir yolculuk...” “/Bu kısa seyahat için nereye gideceğiz peki?” “/Montreal’e!” (Levy, 2018, s. 78) Romanın içinde kurulan mekânsal bağlantılar adeta bir maymuncuk gibi eserin temel noktalarının okuyucuda algılanmasında önemli bir rol oynar. Bir harita okur gibi bu durumu değerlendirecek olursak mekânların genel düzenlenmesi karakterlerin değerlendirilmesinin yapılmasına yol açabilmektedir. Evlenmesine birkaç gün kala babasının ölüm haberini alan Julia’nın balayı için gitmeyi planladığı Montreal’e müstakbel eşiyile değil de android robot olarak ölümünden sonra karşısına çıkan babasıyla gitmesi adeta romanda bölük pörçük köprüler kurulması adına kullanılabilecek temel bilgilerden biri olarak görülebilir.

İlk şehir olarak seçilen Montreal, romanda takip edeceğimiz parkurun önemli bir noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Babasıyla Montreal kentinde yaptığı yürüyüşte bir sokak ressamıyla karşılaşmaları neticesinde Julia bir resim görür. O resim gazeteci olan ve işini yaparken ölen ya da Julia’nın öldüğünü düşündüğü ilk aşkı, Tomas’a çok

benzemektedir. “Anthony pozunu hiç bozmadan kızını gözlüyordu, Julia alıcı bulamamış ya da genç sanatçının çizimini ilerletmek amacıyla zevk için yaptığı desenlere bakıyordu. Julia’nın suratı bir anda bembeyaz kesildi. Gözleri yuvalarından fırladı, dudakları nefes alamıyormuş gibi aralandı. İnsanın bütün anıları, bir kalem darbesinin büyüyle ansızın yeniden canlanabilir miydi? Bir parmaklığa asılı duran bu yüz, çenedeki o gamze, elmacık kemiğini birazcık daha belirginleştiren o küçük kırık; Julia’nın bir kâğıdın üzerinde görüp hayranlıkla baktığı ve ona hayranlıkla karşılık veren bu bakış, o küstah alın, onu yıllarca geriye, geçmişte kalan heyecanlara yeniden götürmüştü.” “Tomas” diye mırıldandı. (Levy, 2018, s. 110) Bu şehir, müstakbel eşiyile balayı için gitmeyi planlayan Julia’ya için önemli bir yere sahiptir. Montreal’e müstakbel eşiyile değil de, ona yalan söyleyip android robot olarak karşısına çıkan babasıyla gitmesi ve orada eski aşkı Tomas’ı çağrıştıran bir resimle karşılaşması devam eden hikâyede kurulmuş olan köprüleri yavaş yavaş birleştirmek gibi önemli bir role sahip olduğu yorumuna varılabilmektedir.

Karakterlerin değerlendirilmesine olanak tanıyan mekânların, romanın çözümlenmesinde önemli bir role sahip olduğu bilinmektedir. Yukarıda bahsi geçen sahne ile örneklendirmeye çalıştığımız romanda devamlılık unsuru karşımıza çıkmaktadır. Alıntılanan satırların hemen ardından hikâyeye giriş sağlayan Tomas karakterinin hikâyenin temel unsurlarını anlamamıza olanak sağladığı görülmektedir. Julia’nın 18.yaşına bastığı gün babasının yanından ayrılması ile başlayan baba-kızın hikayesi, Julia’nın Paris’ten Berlin’e yolculuğunun başlangıcı olarak da görülebilir. Burada Tomas ile tanışması ve âşık olması, kurgunun önemli bir noktası olarak değerlendirilebilir. Ardından, uzun zaman sonra Julia’nın babasının ona zamanında vermediği mektuplardan dolayı artık hayatında olmayacağını düşündüğü Tomas’ı bulmak üzere onunla çıktığı yolculukta da benzer bir güzergâhı takip ettiği saptanmıştır.

Bu noktada, yazarın metni oluştururken zamansal ve mekânsal uyumları bir sistematik dahilinde düzenlediği saptanmıştır. Romanda, bazen mekânlar burada olduğu gibi farklı unsurları barındırabilir. Tomas ve Julia arasındaki ilk aşk ve Julia’nın henüz 18 yaşında Berlin’e yaptığı bir seyahat ve sonrasında yaşananlar mekânlar üzerinden bir ayrılık olgusunu da karşımıza çıkarmaktadır. Tomas’ın yazdığı mektupların Julia’ya ulaşmaması üzerine Julia’nın yeni bir hayat kurup devam ettirmesini makul ve mantıklı bir ayrılık durumu olarak niteleyebiliriz. Ayrılığın ardından kurgu gereği tekrar kavuşmalarında ise bazen bilinçli bazen tesadüfe dayalı olaylar dizisi olduğu görülmektedir. Julia’nın, babasıyla Kanada’ya yaptığı seyahatte karşısına çıkan bir resimden yola çıkarak Tomas’ın yaşadığına ve onu bulacağına dair ümitlenmesi aslında romanda yaşanan bu tarz gelişmelerin mekân unsurunun roman kurgusunda sahip olduğu yerin önemini görülmesi adına dikkat çekici bir durum olarak görülebilmektedir.

Bütüncül bir açıdan bakıldığında ise Levy’nin romanında merkez konumdaki mekân tercihlerinin daha çok kutuplaştırıcı olduğu görülmektedir. Roland Bourneuf bu durumu “çift kutupluluk” olarak ifade eder. Çift kutupluluk durumu dramatik ve sembolik açıdan zengin kaynaklara sahiptir. (Bourneuf, 1970) Romanda yer adlarının gerçek yer adları olarak kullanılması bu kurmaca dünyada karşımıza çıkan bir gerçekliktir. Mekânların gerçek/somut mekânlar olarak tercih edildiği bu romanda karakterlerin hayatın içerisinde devamlılığının sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Yapılmış olan seyahatler, karakterlerin geçmişlerine dair bazı bilgileri bizlere sızdırmaktadır. Bu noktada romana bütüncül bir bakışla bakıldığında finale kadar okuyucuyu hikâye örgüsünün içinde tutan bir kurmaca olarak değerlendirilebilecek mekânların romanda daha çok açık tip mekân olarak tercih edildiği görülmektedir.

3.3 Seyahat ve Başkalaşma

Karakterlerin yaptığı seyahatler ile şekillenen mekânlar kimi zaman okuyucuyu geçmişe götürür, kimi zaman farklı bir kente yapılan seyahat ile yeni olay örgülerinin kapısını açar. Berlin, karakterlerin ve hikâyenin en görünür olduğu şehir olarak biraz daha ön planda tutulmuştur. Anlatıcı, karakterlerin geçmişini aydınlatmak ve yeni olay örgülerini kurmak için Berlin Duvarı’nın yıkılışının gerçekleştiği tarihleri kullanmaktadır. Böylece yazar bu mekânlarda yaşanan aşk, özgürlük gibi kavramları genellikle açık mekânlar kullanarak işlemektedir.

Levy’nin romanında yolculuk deneyimi hikâyenin oluşumunda önemli bir köprü görevine sahiptir. Bu deneyimi daha iyi algılamak için Proust’un romanda yolculuktan bahsettiği şu satırlar bize bir ayna tutabilir. Proust’a göre: “Yolculukta bir hatıradan daha harika bir şey vardır, çünkü hatıra sadece benzer şeyleri bir araya getirmektedir. Aksine yolculuk, birbirine benzemeyen yerleri bir araya getirir.” (Raimond, 2011, s. 197) Proust’un eserlerinde

gördüğümüz seyahat deneyiminin daha önceki seyahat deneyimlerinden tamamen farklılık göstermesini, beklenmedik ve hazırlıksız olma deneyimini Levy'de de gözlemlemekteyiz.

Levy'nin kurgusunda altı gün ile sınırlanmış bir baba kızın seyahat deneyimi gerçekten Michel Raimond'un kullandığı "mucizevi bir hareket" (Raimond, 2011) kavramıyla açıklanabilir. Babasının ölüm haberini evlilik hazırlıkları yaparken alan Julia daha sonra evine gelen bir kutudan babasının robotuyla karşılaşır ve babasının onu ikna etmesiyle Kanada'dan başlayan bir yolculuğa çıkarlar.

Yapılan seyahatler ve hikâye içindeki geri dönüşler sayesinde Julia'nın geçmişini ve Tomas'a hissettiği aşkı anlayabilmekteyiz. Berlin Duvarı'nın yıkıldığı sıralarda Paris'te öğrenci olduğunu ve arkadaşlarıyla beraber Berlin'e gittiklerini bize gösteren yine mekânların kurgu içerisindeki yerleridir. Uzun bir süre Berlin'de sevgilisiyle yaşamayı tercih ettiğini, sonrasında babasının onu Amerika'ya dönmeye zorladığını yine yapılan seyahatler aracılığıyla anlamaktayız. Sevgilisinin geçirdiği kazadan sonra ona yolladığı fakat Julia'ya ulaşmayan o önemli mektubun hikayesi yine babasıyla Montreal'e yaptığı seyahat esnasında sokaklarda dolaşırken gördüğü bir resme dayanmaktadır. Böylece seyahatler esnasında şehirlerde yapılan yürüyüşlerin olay örgüsüne katkıları olduğu görülmüştür. "/Ne güzel bir panorama, değil mi? dedi uzaktaki Saint-Laurent'a bakan Anthony. "/Hava ılık, çıkıp biraz dolaşmak ister misin?" "/Montreal'in Arnavut kaldırımı taşlarla döşenmiş sokakları Avrupa'nın en güzel sokaklarıyla yarışacak kadar sevimliydi." (Levy, 2018, s. 101) Her biri gerçekleştikleri mekânlarla seyahatler ve yürüyüşler olay örgüsünün ilerlemesinde etkin rol oynamaktadır.

Romanda yapılan seyahatler boyunca sessiz sakin yürüyüşler görülmektedir. Baba kızın seyahatlerinin başlarında görünen bu yürüyüşler okuyucuya hikâyeye bir giriş yapıldığını göstermekte ve okuyucunun keşfetme duygusunu kabarttığı görülmektedir. Karakterler hikâye boyunca hayatlarına dair önemli anlarla tekrardan karşılaşır. O anları adeta tekrar hisseder tabii belki de en önemlisi hayatlarına dair en önemli kararların alınmasında yapılan seyahatlerin ne kadar önemli olduklarını görürler. Julia, müstakbel eşine yalan söyleyerek çıktığı bu seyahatte ve sonrasında ilk aşkıyla yarım kalmış hikayesini tamamlamak için mücadele eden bir karaktere dönüşmektedir. Seyahatleri boyunca eskiden almış olduğu kararları, yaşanmışlıklarını sorgulayan Julia sonuç olarak hayatını keşfetmesine neden olacak önemli kararları bu seyahatleri esnasında alacaktır. Julia'nın yaptığı seyahatler, bu sebeplerden dolayı sadece babasıyla olan anılarını silmeye yönelik başlamış olsa da hatta, çıkış noktaları birbirlerine onca yıl boyunca söyleyemediklerini söylemek olsa da seyahatlerin özelliği kurguyu bunun dışına çıkarmıştır. Baba-kız artık eski anılarını silmek amacıyla çıktıkları seyahatlerde yeni anılar yaratılmasına neden olacak olaylar yaşamışlardır. "Başını ellerinin arasına alıp derin derin soluk aldı. Aralık parmaklarının arasından masadaki bal kavanozuna bakıyordu. Berlin'e gitmek zorunda olması, Tomas'ın izini bulmak için değildi, bu yolculuğa babasıyla yapacak olmasındandı. Bunun ne bir bahane ne bir özür olduğuna dair en içten duygularla kendi kendine yemin etti, Adam da günün birinde bunu anlayacaktı." (Levy, 2018, s. 175) Yolcuğun başında kendi iç dünyasında kaybolduğunu alıntılarımız satırlar aracılığıyla anladığımız Julia'nın babasıyla birlikte yapmış seyahat deneyimleriyle adeta hayatını keşfettiği görülmektedir.

Romandan alıntılanan bu satırlarda Julia'nın seyahat kararının babasıyla aralarındaki ilişkiyi düzeltmekten öte kendi hayatına dair vereceği bir karara dönüşmeye başladığı görülmektedir. Böylece, roman karakterlerinin yapmış olduğu seyahatlerin beraberinde getirdiği başkalaşmalar roman kurgusu içerisinde gözlemlenmiştir.

4.SONUÇ

Sonuç olarak, romanda, mekân-zaman ilişkisi bağlamında, zamansal göstergeleri çözümlerken belirlemiş olduğumuz kuramsal yaklaşımımızı destekleyen farklı kaynaklardan elde ettiğimiz saptamalarla Marc Levy'nin "*Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey*" adlı romanında zamansal göstergeler ortaya konup değerlendirilmiştir. Yazarın özellikle geçmişi ve geçmiş zamanı kullanması, karakterlerine yaptırdığı seyahatlerle geçmişlerine dair izleri yakalamalarını sağlaması ve geçmişten yola çıkarak geleceklerini yaptıkları seyahatler esnasında şekillendirdiğini saptanmıştır. Birbirleriyle olan ilişkilerine ait bir takım öncül bilgilerse Julia'nın evinde gerçekleşen diyaloglar sayesinde saptanmıştır. Zaman analizinde zamanı bir akış olarak ele aldığımız bu incelemede bu akışın daha çok dış dünyada değil iç dünyada gerçekleştiği görülmüştür. Fakat bellek yardımıyla dış dünyaya bağlı olan öncükler sayesinde sonraya uzanmamız sağlanmış böylece şimdiki görme şansı elde edilmiştir. Anlatıda fiziksel dünyanın algılanması adeta bir film sahnesi gibi işlenmiştir. Romanda filmlerde olduğu gibi karakterler tanıştıktan sonra

ona dair yaşanmışlıkları algılamamızdan yola çıkacak olursak mekânın kademe kademe anlatıya dahil olmasını anlamlandırabiliriz. Bergson'dan yapmış olduğumuz okumalardan yola çıkarak bize göre sürenin bilinci içermesi nedeniyle biz süreyi mekânın bütününe yayabiliriz. Dolayısıyla da bilinç aracılığıyla anlatıda bir bağ kurabiliriz. (Bergson, 2021) Peki buradan yola çıkarak şu soruyu sorabilir miyiz? Anlatının yaşanmış olduğunu hayal ederek zamanı kavrayabilir miyiz?

Bundan başka "Demek ki süre, bilinci içerir; nitekim şeylerin temeline bilinç yerleştiriyoruz, keza onlara süren bir zaman da atfediyoruz." (Bergson, 2021, s. 65) diyen Bergson'a dayanarak saptadığımız bulgular da incelememize farklı bir boyut katmıştır. Bergson'a göre süren zaman ölçülemez niteliktedir. Biz onu sadece işgal ettiği mekânlar üzerinde bölümlendirebiliriz yani yayılmış olan bir şeyi bölebiliriz ama yayılmayı bölemeyiz. Peki bu ne demektir? Zamanı hareketle ölçeriz. Bu noktada önce-sonra bölünmez bir birliklik kurmuştur. Bergson açısından uzay bölünebilir ve ölçülebilir niteliktedir. Yayılma olmasaydı uzay zamanı temsil edilemezdi yani zaman 24 saat, gün, ay gibi hareketle betimlenen ve sembollerle ifade edilebilen bir zaman haline gelemezdi. Dolayısıyla romanda karakterlerin hayat hikayelerinin mekânsal yayılımları ve zamansal ölçütler aracılığıyla bu yayılımların gerçekleşmesinin anlatının zamansal analizinde etkili bir rol üstlendiği söylenebilir.

Geçmiş zaman ve seyahatler baba-kız arasındaki yaşanmışlıklara dair bir vicdan azabının yansıması olmak yerine, Julia'nın hayatına ve geleceğine dair bir fırsat olarak işlenmiştir. Geçmiş, daha çok kahramanların ne olduklarının ve ileride ne olabileceklerinin görülebileceği bir ayna işlevi görmektedir. Zaman kullanımında algılanmış ve yaşanmışlıkları merkeze koymasının yanı sıra Levy'nin karakterlerinin yaptığı seyahatlerle yer değiştirmeleri romanın merkezine konumlandığı görülmüştür. Aşk, özlem, sevinç, hüznün, şaşkınlık gibi insana dair hisleri bir android ve insan arasında kurgulaması Levy'nin bu anlatı özelinde oluşturduğu bir farklılık olarak gözlemlenmiştir. Michel Raimond'un söylediği gibi: "Roman mümkün olanın, olasılıkların sonsuzluğunun yeridir." (Raimond, 2011, s. 209) Kendi içerisinde birçok olasılığı barındıran bu eserde Marc Levy'nin günümüzde belki de çok mümkün görünmeyen fakat mümkün olabilecek olan eseri bizlere birçok olasılık sunmaktadır. Bu olasılıklardan bizim tarafımızca belirlenenlerden birisi ise; kahramanlarımız Julia ve Anthony'nin olay örgüsünün içerisinde yazarın hayal dünyasında yarattığı hayatlarına dair değişimleri geçmişlerine dönerek şahit olmamış olmalarıdır. Tam aksine sadece geçmişe dönerek, seyahatler ederek ilerlemişler ve daha iyi bir gelecek oluşturmayı başarmışlardır. Anthony, hatalarına geri dönerek daha fazla bilgeliği kazanmış ve bir android olarak karşısına çıktığı kızının kendisi hakkındaki hislerinin değişmesine olanak sağlamıştır.

Zamansal ve mekânsal göstergelerin analizleriyle karakterlerin adım adım iç dünyalarında neler yaşadıkları, neler hissettikleri gözlemlenmiş ve bazı olasılıklar zamansal ve mekânsal simgeler vurgulanarak aktarılmaya çalışılmıştır. Bergson'dan yola çıkarak yapmış olduğumuz saptamalardan birisi olan zamanın bir akış olması ve bu akışın dış dünyada değil de iç yaşamımızda gerçekleşmesi durumu anlatıda karakterlerin belleklerinde tuttukları geçmişlerinden ayrı olmayan bir belleğe sahip olmaları olay örgüsünü şekillendiren temel etkenlerden birisi olarak görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Bachelard, G. (2021). *Mekânın Poetikası*. Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki.
- Benveniste, E. (1976). *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard.
- Bergson, H. (2021). *Süre ve Eşzamanlılık*. Çev. Erdem Baykal Ankara: Fol.
- Bochenski, J. M. (2019). *Çağdaş Avrupa Felsefesi*. Çev. Serdar Rifat Kırkoğlu Ankara: Fol Yayınları.
- Bourneuf, R. (1970). *L'organisation de l'espace dans le roman*. Consulté le Şubat 2022, sur erudit.org: <https://www.erudit.org/fr/revues/etudlitt/1970-v3-n1-etudlitt2184/500113ar.pdf>
- Dekens, O. (2017). *Yapısalcılık*. Çev. Atakan Altınörs. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Demir, S. A. (2013). Türkçede Anafirik Zaman İfadeleri. *Turkish Studies*, 1101.
- Emre, İ. (2018, Eylül). *TDK*. 2022 tarihinde [tdk.gov.tr: https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2018/09/12_%c4%b0smet-EMRE_-_Yap%c4%b1salc%c4%b1-Edebiyat-Teorisi.pdf](https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2018/09/12_%c4%b0smet-EMRE_-_Yap%c4%b1salc%c4%b1-Edebiyat-Teorisi.pdf) adresinden alındı
- Farges, A. (1912). *La Notion bergsonienne du Temps*. Mart 2022 tarihinde [www.persee.fr: www.persee.fr/doc/phlou_0776-555x_1912_num_19_75_2025](http://www.persee.fr/doc/phlou_0776-555x_1912_num_19_75_2025) adresinden alındı

Genette, G. (1969). *Figure III*. Paris: Editions de Seuil.

Kaempfer, J., & Micheli, R. (2005, ocak 10). *UNIGE*. Mart 2022 tarihinde unige: <https://www.unige.ch/lettres/framo/enseignements/methodes/tnarrative/tnintegr.html> adresinden alındı

Levy, M. (2008). *Toutes ces choses qu'on ne s'est pas dites*. Paris: Robert Laffont.

Levy, M. (2018). *Birbirimize Söyleyemediğimiz Onca Şey.Çev.Ayça Sezen*. istanbul: Can Yayınları.

Micheli, J. K. (2005). *La Temporalité Narrative*. La Temporalité Narrative: <https://www.unige.ch/lettres/framo/enseignements/methodes/tnarrative/tnintegr.html#tn030000> adresinden alındı

Pigler, A. (2022). *philosophie.dis.ac-guyane.fr*. ocak 2022 tarihinde philosophie.dis.ac-guyane.fr: https://philosophie.dis.ac-guyane.fr/IMG/pdf/bergson_et_la_question_du_temps.pdf adresinden alındı

Pouillon, J. (1993). *Le Temps et Le Roman*. Paris: Galimard.

Raimond, M. (2011). *Le Roman*. Paris: Armand Colin.

Sözen, M. (2008). Anlatıcı Kavramı, Sinematografide Anlatıcı Tipolojisi ve Örnek Çözömler. *Selçuk İletişim*, 167.

TDK. (2022, Haziran). Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).

3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).